

Pārskats par reto putnu sugām Latvijā 2000.–2001. gadā

MĀRIS JAUNZEMIS

Nākotnes iela 3a–29, LV–3801, Saldus; Maris.Jaunzemis@apollo.lv

JĀNIS BAUMANIS

LU Bioloģijas institūts, Ornitoloģijas laboratorija, Miera ielā 3, LV–2169, Salaspils

Desmitais Latvijas Ornitofaunistikas komisijas (OFK) pārskats aptver 122 ziņojumus par reto putnu sugu novērojumiem 2000. un 2001. gadā, kā arī 13 ziņojumus par agrakajos gados veiktajiem novērojumiem. Latvijas Ornitofaunistikas komisija (OFK) ir apstiprinājusi 114 ziņojumus. Pārskata periodā Latvijas reto putnu sugu sarakstā iekļautas 4 jaunas putnu sugas: dzeltenknābja gārgale *Gavia adamsi*, Kaspījas kaifa *Larus cachinnans*, raibais zemesstrazds *Zoothera dauma* un baltkakla mušķerājs *Ficedula albicollis*. Apstiprinātās vairākas jaunas Latvijā ligzdojošas putnu sugas un pasugas: lielais baltais gārnis *Egretta alba*, melngalvas dzeltenā cielava *Motacilla flava feldegg*, baltkakla mušķerājs *Ficedula albicollis*.

Atslēgas vārdi: Ornitofaunistikas komisija, 2000. un 2001.g. pārskats, retie putni, Latvija

Šis ir desmitais Latvijas Ornitofaunistikas komisijas (OFK) pārskats, kurā komisija izsaka savu novērtējumu iesniegtajiem ziņojumiem (131) par retu putnu sugu sastapšanu Latvijā 2000. un 2001. gadā (t.sk. deviņi novērojumi izdarīti pirms 2000. gada), kā arī atspoguļo savu redzējumu četriem pārskatitiekiem ziņojumiem. Latvijas Ornitofaunistikas komisija ir apstiprinājusi 114 ziņojumus, no kuriem divi attiecināmi uz D un trīs uz E kategoriju, bet 17 ziņojumus komisija ir noraidījusi (divus no tiem jau iepriekš bija atsaukuši paši novērojumu autori). Latvijas Ornitofaunistikas komisija pagaidām vēl nav izvērtējusi četrus iesniegtos ziņojumus.

Visus vai arī tikai dažus šajā pārskata ietvertos novērojumus izvērtējuši Šādi Latvijas Ornitofaunistikas komisijas locekļi: J. Baumanis, A. Celmiņš, M. Jaunzemis, O. Keišs, R. Matrozis, A. Mednis, A. Petriņš, E. Račinskis, V. Roze un V. Vintulis. 2002. gada 26. janvāri OFK sapulcē tika apstiprināti vēl divi jauni komisijas locekļi – Māris Jaunzemis un Ruslans Matrozis, savukārt, Edmunds Račinskis savu darbošanos OFK pārtrauca.

Aiz sugas zinātniskā nosaukuma iekavās esošais skaitlis norāda Latvijā sastapto **īpatņu skaitu** – 1) pirms 2000. gada un 2) 2000.–2001. gadā. Dažām putnu sugām nav iespējams norādīt precīzu īpatņu skaitu – pirmkārt, sugām, kuras Latvijā sākušas vai turpina regulāri ligzdot (lielais baltais gārnis *Egretta alba*, diķu tilbīte *Tringa stagnatilis*, baltvaigu zīriņš *Crepidonax*

hybridus, cekulainais cīrulis *Galerida cristata*, dzel tengalvas cielava *Motacilla citreola* un pelēkā cielava *Motacilla cinerea*), jo putni, iespējams, arī nākamajos gados atgriežas tajās pašās ligzdošanas vietās, un, otrkārt, sugām, kurām vēsturiskajos literatūras avotos norādīts tikai sastopamības nosacītais vērtējums, bet nevis precīzs īpatņu skaits, piemēram, sarkanā klijā *Milvus milvus*, klijkajā *Stercorarius sp.*, melnpieres čakste *Lanius minor*, lielā stērste *Miliaria calandra u.c.*). Šādos gadījumos īpatņu skaits ir norādīts tikai pārskata periodam vai arī nav norādīts vispār. Katram putnu konstatēšanas gadījumam norādīta novērošanas vieta, rajons (saīsināti, sk. shēmu), datums, īpatņu skaits (ja vairāk par vienu), putna dzimums un vecums (ja zināms), novērotājs (–i) (2–3, bet ne vairāk par 4, ja vairāki neatkarīgi ziņojumi), kā arī citas svarīgas piezīmes (piemēram, putns noķerts vai atrasts beigts, un, ja preparēts, tad kur šis eksemplārs atrodas u. tml.). Tekstā pie sugas komentāra norādīts arī kopējais līdz šim konstatētais novērošanas **gadījumu skaits** Latvijā (ieskaitot 2001. gadu), ja vien to iespējams precīzi novērtēt. Pārskata beigās ir atrodama Latvijas Ornitofaunistikas komisijas noraidīto novērojumu saraksts (apzīmējums @–3 (u.tml.) norāda, cik komisijas locekļu attiecīgajā gadījumā balsojuši pret, bet pievienotais komentārs – noraidīšanas iemeslus).

Pārskata periodā Latvijas putnu sarakstā iekļautas četras jaunas putnu sugas: dzeltenknāb-

ja gārgale *Gavia adamsti*, Kaspijas kaija *Larus cachinnans*, raibais zemesstrazds *Zoothera dauma* un baltkakla mušķērājs *Ficedula albicollis*. Apstiprinātas vairākas jaunas Latvijā ligzdojošas putnu sugas un pasugas, piemēram, lielais baltais gārnis *Egretta alba*, melngalvas dzeltenā cielava *Motacilla flava feldegg*, baltkakla mušķērājs *Ficedula albicollis*. Ievērības cienīgs ir arī melngalvas dzeltenās cielavas *Motacilla flava feldegg* un rudastes čakstes *Lanius isabellinus* otrs novērošanas gadījums, Morinella tārtiņa *Charadrius morinellus* – trešais, baltgalvas grifa *Gyps fulvus* – piektais, šķeltastes kīra *Larus sabini* – piektais un sestais, kā arī mazā baltā gārpa *Egretta garzetta* sestais novērojums Latvijā. Nepieredzēti intensīva bija trispirkstu kaijas *Rissa tridactyla* invāzija Latvijas rietumu piekrastē 2001. gada rudenī.

Saisinājumi: T = tēviņš, M = mātīte, 1g = putns savā pirmajā kalendārajā gadā, 2g = putns savā otrajā kalendārajā gadā, 3g = putns savā trešajā kalendārajā gadā, pull. = izšķilīes putns pūku tērpā (vai bez tā) līdz pirmā spalvu tērpā iegūšanai, juv. = jaunais putns savā pirmajā isto spalvu tērpā pirms nākošās spalvu maiņas, immat. = putns pēc pirmās spalvu maiņas līdz ad. spalvu tērpā iegūšanai, ad. = pieaudzis (ligzdojošs) putns galīgā apspalvojumā, pp = pilnīgi pieaudzis putns, kura precīzāks vecums nav zināms.

Rajoni: Ai = Aizkraukles raj., Al = Alūksnes raj., Bs = Bauskas raj., Bl = Balvu raj., Cs = Cēsu raj., Da = Daugavpils raj., Do = Dobeles raj., Gu = Gulbenes raj., Jg = Jelgavas raj., Jp = Jēkabpils raj., Ju = Jūrmala, Kr = Krāslavas raj., Ku = Kuldīgas raj., Lm = Limbažu raj., Lp = Liepājas raj., Lu = Ludzas raj., Ma = Madonas raj., Og = Ogres raj., Pr = Preiļu raj., Re = Rēzeknes raj., Ri = Rīgas raj., Rp = Rīgas pilsēta, Sa = Saldus raj., Ta = Talsu raj., Tu = Tukuma raj., Ve = Ventspils raj., Vk = Valkas raj., Vm = Valmieras raj.

OFK apstiprinātie novērojumi

Accepted Records

Dzeltenknābja gārgale *Gavia adamsii* (0–1)

2001. Jūrkalne, Ve, 23.08. ad. (H. Pēršons (*H. Persson*)).

(Ligzdo cirkumpolāri; pārējā laikā ieklejo arī citās

teritorijās.) Pirmais šīs sugas novērojums Latvijā. Kaut arī nav materiālu pierādījumu (foto, video, u.tml.), tomēr suga iekļauta Latvijas putnu sugu saraksta A kategorijā, jo putnu novērojis un labi aprakstījis pieredzējis putnu novērotājs no Zviedrijas. Igaunijā līdz šim novēroti vismaz 14 īpatņi (Ots, Lilleleht 2002).

Mazais baltais gārnis *Egretta garzetta* (5–1)

2001. Ikšķile, Og, 05.–06.09. (A. Zacmanis).

(Dienvidu un centrālā Eirāzija, Āfrika un Austrālija. Eiropas populācija ziemo Vidusjūras reģionā un Āfrikā.) Sestais šīs sugas novērojums Latvijā. Iepriekšējo reizi Latvijā tika novērots 1983. gadā Babītes ezerā (Baumanis, Mednis 1985).

Lielais baltais gārnis *Egretta alba* (35–?)

1999. Engures ez., Tu, 28.04.–05.05. Ligzdo pāri ar zivju gārni *Ardea cinerea* (Lipsbergs, Roze 2001).

2000. Engures ez., Tu, 11.06. 1 pāris ligzdo (J. Lipsbergs u.c.).

2001. Sātiņi, Sa, 05.04. (M. Jaunzemis).

2001. Īdeņa, Re, 21.04. (M. Strazds, J. Kuze).

2001. Irlava, Tu, 26.05. (N. Zeidaks).

2001. Īdeņa, Re, 18.07. 8 īp. (M. Strazds, J. Kuze).

2001. Zutēni, Sa, 14.08. 3 īp. (M. Jaunzemis, A. Laubergs).

2001. Kaņiera ez., Tu, 19.08. 9 īp. (V. Vintulis, A. Liepa).

2001. Viesīte, Jp, 29.08. M 1g. Nošauts 1 īp., kas gredzenots kā pull. ligzdā Engures ezerā 06.07.2001. Izbāznis Latvijas Dabas muzejā. Cits Engures ezerā kā pull. 12.06.2001. gredzenotais īpatnis atrasts beigts (nošauts?) Mērsragā, Ta, 15.09. (D. Drazdovskis, M. Pilāts).

2001. Sātiņi, Sa, 04.09. (M. Jaunzemis).

2001. Krote, Lp, 05.09. (M. Jaunzemis).

2001. Daugava iepretim OGREI, 06.09. 3 īp. (A. Zacmanis, V. Roze).

2001. Sātiņi, Sa, 19.09. 12 īp. T.sk. viens ar gredzenu, bet to nolasīt nebija iespējams (M. Jaunzemis).

2001. Ogresgals, Og, septembra beigas. 1 nošauts. Izbāzenis Ogres meža tehnikumā.

2001. Sātiņi, Sa 14.–15.10. (O. Keišs, M. Jaunzemis u.c.).

2001. Sunākste, Ai, rudens (V. Vävers).

2001. Nigrande, Sa, rudens (R. Jansons).

(Dienvidu un centrālā Eirāzija un Āfrika, Eiropā uz ziemeļiem līdz Holandei; ziemo Vidusjūras reģionā un Āfrikā.) Pirmo reizi Latvijā (Engures ezerā, 2000. gadā) pierādita lielā baltā gārņa ligzdošana, kad abi ligzdojoša pāra īpatni bija vienas sugas putni (Lipsbergs u.c. 2001). Šī sugas pārstāvji Engures ezerā ligzdoja arī 2001. gadā, kad tur tika atrastas divas ligzdas (Lipsbergs 2002). Pavisam 2001. gadā novērotie vairāk nekā 40 lielie baltie gārņi vismaz daļēji atspoguļo patieso šīs sugas sastopamību Latvijā pēdējā laikā. Iepriekšējā pārskatā minētais īpatņu un novērojumu skaits ir korigēts – pareizi jābūt (33–2) un 27 novērojumi. Sakarā ar ligzdošanu Engures ezerā, nav iespējams precīzi uzrādīt īpatņu un novērojumu skaitu pēc 1999. gada.

Lielgalvis *Netta rufina* (16–2)

2001. Dārziņi, Ri, 06.02. M (V. Roze u.c.).

2001. Sātiņi, Sa, 15.10. T ad. (M. Jaunzemis).

(Fragmentāri Dienvidēiropā un atsevišķās vietās Centrāleiropā uz ziemeļiem līdz Dānijai.) Kopējais novērošanas gadījumu skaits Latvijā tagad ir 16.

Stellera pūkpīle *Polyictica stelleri* (34–9)

2000. Jūrā pie Akmeņraga, Lp, 15.01. 7 MM un 1 T (A. Celmiņš).

2001. Ventspils 12.12. T ad. (J. Gorobecs un A. Pāvelsons).

(Arktikas suga, Eiropā neligzdo, ziemo gar Norvēģijas krastiem un Baltijas jūrā.) Novērojumi Akmeņraga piekrastē apstiprina agrāk izteiktās aizdomas par to, ka atsevišķos gados tā varētu būt nozīmīgākā šīs sugas ziemotās vieta Latvijā (Račinskis, Stīpniece 2000). Šīs sugas novērojumu skaits Latvijā ir niecīgs (tikai 9 gadījumi). Igaunijā ziemotās tūkstoši, bet Lietuvā simti (Tucker, Heath 1994).

Sarkanā klijā *Mihrus milvus* (?–3)

1999. Engures ez., Tu, 22.05. (P. E. Rasmusens (*P. E. Rasmussen*), O. Opermanis).

2000. Liepājas ez. rietumu mala, Lp, 04.06. (A. Celmiņš u.c.).

2001. Aizpute, Lp, 20.06. (E. Strazdiņa).

2001. Kalvenes zoodārza apkārtne, Lp, 04.09. 1g (V. Roze un G. Graubics).

(Dienvidrietumu un centrālā Eiropa, sasniedzot

Zviedrijas dienvidu daļu.) 9.–12. apstiprinātais gadījums Latvijā pēc 1990. gada.

Baltgalvas grifs *Gyps fulvus* (4–1)

2000. Otaņķi, Lp, 24.–28.07. *immat.* (V. Reinfelds, A. Remess u.c.); Vārve, Ve, 31.07.–12.08., Rolava, Lp, 21.–22.08. (E. Cirulis).

(Eirāzija un Āfrika.) Piektais šīs sugas novērošanas gadījums Latvijā. Pamatots uzskats par to, ka 2000. gadā visos trijos gadījumos ir novērots viens un tas pats putns. Laikrakstā "Kurzemes vārds" publicētajā attēlā bija iespējams nolasīt uz putna kājas esošā gredzena numuru (Grasis 2000a, 2000b). Šādi tika noskaidrots, ka 1998. gada pavasarī, vēl kā mazulis, ligzdā šīs putns tīcīs gredzenots kādā Francijas nacionālajā parkā (*Parc National des Cévennes*). Par to, ka Vārvē novērotais putns varēja būt tas pats, kas Otaņķos, liecīna kāda vietējā iedzīvotāja veikta fotogrāfija, kurā redzams baltgalvas grifs staba galā, kuram uz kājas var saskatīt baltu gredzenu. Ņemot vērā novērošanas laikus, īpatnis, kas novērots Rolavā, arī varētu būt tas pats.

Avozeta *Recurvirostra avosetta* (50–11)

2000. Kolka, Ta, 20.04. 7 īp. (A. Celmiņš u.c.).

2001. Bērzcems, Tu, 08.05. (N. Zeidaks un L. Jukāme); Mērsrags, Ta, 08.05. (A. Celmiņš u.c.). Ņemot vērā novērošanas laikus, pierēmets, ka tas varētu būt viens un tas pats putns.

2001. Roja, Ta, 24.04. 3 īp. (V. Vintulis un K. Lapiņš).

(Rietumu un dienvidu Eiropa, Centrālāzija un Āfrika; ziemotās Rietumeiropā ap Vidusjūru un Āfrikā. Tuvākās ligzdošanas vietas Igaunijā un Lietuvā.) Kolkā sastaptie 7 īpatni ir lielākais novērotais šīs sugas bars Latvijā. Latvijā pavisam 29 novērojumi.

Morinella tārtiņš *Charadrius morinellus* (3–8)

2001. Ūdrande, Ve, 24.05. 8 īp. (J. Gorobecs un

A. Pāvelsons).

(Izklaudus izolētas populācijas Palearktikā, it īpaši kalnainākos apvidos; ziemotās Āfrikā.) Trešais novērojums Latvijā. Latvijas klimatiskajos apstākļos šo sugu visticamāk varetu sastapt maijā un augustā, pārskatot uzartus laukus.

Dūņšnibītis *Limicola falcinellus* (152–12)

2000. Mērsrags, Ta, 16.07. ad. (M. Strazds).

2000. Mērsrags, Ta, 29.08. juv. (A. Celmiņš).
 2001. Ģibuļi, Ta, 27.05. 6 īp. (K. Rīds (*K. Rydh*)).
 2001. Kaņiera ezers, Tu, 24.08. 2 īp. (V. Vintulis u.c.).
 2001. Ikšķile, Og, 06.09. (V. Roze un A. Ziemannis).
 2001. Kaņiera ezers, Tu, 13.09. (V. Vintulis u.c.).
 (Ziemeļu Eirāzija; ziemo dienvidu Āzijā un Australijā.) Latvijā 27 novērojumi.

Dīķu tilbīte *Tringa stagnatilis* (?–15)

2000. Lidosta "Riga", 26. un 29.05. (V. Roze, H. Hofmanis, A. Celmiņš u.c.).
 2000. Mērsrags, Ta, 02.08. 2 īp. (V. Roze).
 2001. Prauliena, Ma, 01.05. 5 ad. (V. Bledovskis (*W. Bledowski*) un V. Cirulis).
 2001. Nagļi, Re, 31.05. 6 īp. (A. Celmiņš u.c.); 10.06. 2 īp. (V. Vintulis u.c.).
 2001. Kaņiera ezers, Tu, 24.08. 1g (V. Vintulis un K. Lapiņš).

(Dienvidaustrumu Eiropa, rietumu un austrumu Āzija, ziemo Āfrikā, dienvidu Āzijā un Australijā.) Pārskata gados ligzdošana iepriekšējās zināmajās vietās Latvijā nav pierādita. Iespējamo ligzdošanu Naglos noteikti padarija neiespējamu piemēroto dīķu uzpludināšana ligzdošanas sezonas sākumā.

Kaspījas kaija *Larus cachinnans* (0–1)

2001. Pape, Lp, 06.10. ad. (V. Roze un M. Jaunzemis).

(Teritorijās uz ziemeļiem no Melnās jūras un Kaspījas jūras reģions.) Pirmais šīs sugas novērojums Latvijā. Kaimiņvalstis pēdējā laikā konstatēta pietiekami bieži, kas gan vairāk varētu būt saistīts ar informācijas palielināšanos par šīs sugas atzišanu (Jonsson 1998).

Šķeltastes kīris *Larus sabini* (4–2)

2000. Pape, Lp, 06.11. 1g (V. Roze un H. Hofmanis).

2000. Pape, Lp, 11.11. immat. (M. Jaunzemis). (Sibīrijas un Ziemeļamerikas arktiskā zona; tuvākās ligzdošanas vietas ir Grenlandē un Špicbergenā, neligzdošanas laikā ieklejo arī citās jūrās un okeānos.) Latvijā līdz šim 6 novērojumi.

Lielā polārkaija *Larus hyperboreus* (24–3)

2000. Kolka, Ta, 26.12. 1g (R. Matrozis un A. Kuročkins).

2001. Sārnate, Ve, 14.01. ad. (A. Celmiņš).
 2001. Ventspils 12. un 26.12. immat. (J. Gorobecs un A. Pāvulsons).
 (Sastopama visā Arktikā, tuvākā ligzdošanas vieta – Kolas pussala. Neligzdošanas laikā mēdz aizklejot samērā tālu uz dienvidiem.) Latvijā līdz šim 27 novērojumi.

Trīspirkstu kaija *Rissa tridactyla* (30–50)

2001. Pape, Lp, 28.10. 4 īp., visi 1g. No tiem 1 lidoja uz dienvidiem un 3 uz ziemeļiem (V. Roze).
 2001. Pape, Lp, 30.10. 19 īp., visi 1g. No tiem 3 lidoja uz dienvidiem un 16 uz ziemeļiem (V. Roze).
 2001. Pape, Lp, 31.10. 9 īp., no tiem 8–1g un 1 ad. No tiem 1 lidoja uz dienvidiem un 8 uz ziemeļiem (t.sk. vienīgais ad.) (V. Roze).
 2001. Pape, Lp, 01.11. 3 īp., visi 1g. Visi lidoja uz dienvidiem (V. Roze).
 2001. Pape, Lp, 03.11. 9 īp., visi 1g. Visi lidoja uz ziemeļiem (V. Roze).
 2001. Pape, Lp, 04.11. 3 īp., visi 1g. Visi lidoja uz ziemeļiem (V. Roze).
 2001. Pape, Lp, 17.11. 2 īp., abi 1g. Abi lidoja uz ziemeļiem (A. Celmiņš).
 2001. Pape, Lp, 18.11. 1 īp., 1g lidoja uz ziemeļiem (M. Sidorenko).

(Okeānu piekrastēs ziemeļu puslodē, Eiropā gar Skandināvijas Atlantijas piekrasti un Ziemeļjūrā.) Latvijas apstākļiem nepieredzēta invāzija 2001. gada rudenī. Ilgstošas vētras ar spēcīgiem rietumu vējiem, kā arī pietiekami ilgs jūras novērojumiem veltītais laiks, sekਮēja to, ka tika novērots vairāk īpatnū nekā visos iepriekšējos gados kopā. Komisijas rīcībā ir ziņas par lielu novērojumu skaitu 2001.g. rudenī Papē, kas šajā pārskatā nav ietverti, jo informācija tika saņemta un apkopota tikai pēc šī pārskata saņemšanas. Ievēribas cienīgs fakti – neparasti liels šīs putnu sugas pārstāvju skaits šajās pašās dienās tika novērots arī Igaunijā pie Sāremā salas (M. Rakila pers. ziņ.).

Baltvaigu zīriņš *Chlidonias hybridus*

2000. Šķīsterciems, Lm, 25.06. 2 ad. (I. Mednis).
 2001. Gomelis, Re, 09.06. 2 īp. (V. Vintulis).
 (Dienvidu Eirāzija, Āfrika un Australija; Eiropas populācija ziemo Āfrikā.) Pēc piecu pāru

ligzdošanas gan 1998., gan 1999. gadā Īdeņā (Celmīņš, Baumanis 2000), šajā pārskata periodā ligzdošana netika pierādīta.

Baltā pūce *Nyctea scandiaca* (?-1)

1999. Elkšņu pag., Jp, ap 13.11. (M. Tominš). Atrasts saplosīts putns. Suga noteikta pēc atrastas putna kājas (V. Roze).

2000. 2 km uz ziemeļrietumiem no Piņķiem, Ri, 01.04. (E. Kimmans (*E.Kimman*)).

(Arktiskā cirkumpolāri; ziemā reizēm aizklejo tālāk uz dienvidiem.) Kopš suga ir iekļauta OFK sarakstā, OFK rīcībā ir ziņas tikai par 5 īpatņu 6 novērojumiem (to reālais skaits varētu būt lielāks).

Cekulainais cīrulis *Galerida cristata*

2000. Liepāja, 15.01. 2 īp.; 30.01. 3 īp.; 01.10. 2 īp. (V. Roze u.c.).

2000. Kolka, Ta, 22.04. (V. Vintulis).

2001. Liepāja, 28.01. 5 īp.; 05.03.; 06.03. 5 īp., 12.05. 4 īp.; 14.06. 4 īp. (3 ad., 1 juv.) (A. Celmiņš u.c.).

(Eiropa, Āzija, Āfrika, kur parasti nometnieks.)

2001. gada 14. jūnijā, tikai otro reizi pēc vairāk nekā 50 gadu pārtraukuma, pierādīta šīs sugas ligzdošana Latvijā – novērots jau lidojošs jaunais putns. Liepāja joprojām ir vienīgā vieta Latvijā, kur cekulainais cīrulis nelielā skaitā sastopams visa gada garumā samērā regulāri.

Sarkanrīkles čipste *Anthus cervinus* (27-1)

2000. Kolka, Ta, 01.05. (V. Roze un V. Ādamsons).

(Arktiskā Eirāzija; ziemo Āfrikā un Indijā.) Iespējams, kā vairākums šīs sugas īpatņu caurceļošanas laikā paliek nepamanīti. Latvijā līdz šim tikai 17 novērojumi.

Akmeņu čipste *Anthus petrosus* (56–24)

2000. Liepāja, 15.01. 2 īp. (V. Roze).

2000. Salacgrīva, Lm, 09.04. (A. Kuročkins).

2000. Pape, Lp, 08.09.–17.10. 1–8 īp. (A. Celmiņš, V. Vintulis).

2001. Kolka, Ta, 09.–10.05. 4 īp. (A. Celmiņš u.c.).

2001. Kaņiera ezers, Tu, 16.09. (V. Vintulis).

2001. Pape, Lp, 29.09.–06.10. 9 īp. (V. Roze u.c.).

2001. 8 km uz ziemeļiem no Papes, Lp, 30.09. (V. Roze u.c.).

2001. gada 5. oktobrī Papē novērots viens īpatnis ar gredzenu. Lai noskaidrotu šo putnu izcelsmi, gredzenotais īpatnis tika nošauts. Tas kā nelidojošs jaunais putns bija gredzenots Somijā 2001. gada 17. jūlijā. Putna izbāznis atrodas Latvijas Dabas muzejā. Iespējama akmeņu čipstes ligzdošana 1998. gadā reģistrēta arī Igaunijā Sāremā salā (Ots, Lilleleht 2000).

(Skandināvijas un Somijas jūras piekrastes zona, ziemo Rietumeiropā.) Pievēršot īpašu uzmanību raksturīgajam akmeņu čipstes biotopam – akmeņainām piekrastēm un moliem, pieaudzis arī šīs sugas novērojumu skaits Latvijā. Tagad šo sugu var atzīt par samērā parastu specifiskajā biotopā tās caurceļošanas laikā, kaut arī oficiāli reģistrēti tikai 29 novērojumi. Otra reizi konstatēta sugas zīmošana Latvijā.

Melngalvas dzeltenā cielava *Motacilla flava feldegg* (1-1)

2000. Liepāja, 24.05., 04.–05.06. T pāri ar nenoteiktas pasugas M (A. Celmiņš u.c.).

(Ligzdo Balkānos un Melnās jūras reģionā. Tuvākās vietas Austrijā.) Otrais šīs pasugas novērojums Latvijā. Iepriekš tā novērota 1982. gada 12. maijā Rēzeknes rajona Naglos, kur tā noķerta un gredzenota. Pirmo reizi ligzdošana pierādīta 2000. gada 4. jūnijā Liepājā – Ezerkrasta plāvā atrasta ligzda ar 6 olām (mātītes pasuga netika noteikta).

Dzeltengalvas cielava *Motacilla citreola*

2000. Jelgava, 23.04. T (A. Celmiņš u.c.).

2000. Lidosta “Rīga”, 16. un 26.05. 2 TT un 2 MM. Viens T no pasugas *citreola* (A. Celmiņš, V. Roze u.c.).

2000. Īdeņa, Re, 08. un 20.06. T 2g (A. Celmiņš, V. Roze u.c.).

2000. Umurga, Lm, 18.07. T ad. (D. Drazdovskis).

2001. Vītiņu pļavas, Lp, 13.05. T un M (V. Ādamsons u.c.).

2001. Lidosta “Rīga”, 14.05.un 05.06. 3 TT, 1M (1 ad., 1 2–3g, 1 2g). Atrasta arī ligzda (A. Celmiņš, V. Roze, T. V. Johansen (*T.W.Johansen*) u.c.).

2001. Liepājas ezera rietumu krasts pie pilsētas dienvidu robežas, 27.05. T (A. Celmiņš).

(Austrumeiropa, Rietumsibīrija, rietumu un centrālā Āzija; ziemo dienvidu un dienvidastrumu Āzijā.) Līdostas "Rīga" apkārtnes plavas ir otrā vieta Latvijā, kur konstatēta sugas ligzdošana (pirms tam tikai Jelgavas apkārtnē). Pirmo reizi vienam ipatnim pārliecinoši noteikta arī pasuga – *citreola*. Publicētajā literatūrā tuvāk Latvijai tomēr atzīmēta pasuga *werae* (Beaman, Madge 1998; Mullarney et al. 1999), kas ligzdo, sākot no Polijas rietumiem un tālāk – uz austrumiem, pāri Ukrainai un Krievijas Eiropas daļai. Pasuga *citreola* atzīmēta kā ligzdotāja Krievijas ziemējos, sākot aptuveni no Arhangeļskas un tālāk uz austrumiem līdz centrālās Sibīrijas ziemeļu daļai.

Pelēkā cielava *Motacilla cinerea*

2000. Ligatne, Cs, 31.05. T un M (A. Celmiņš u.c.).

2000. Amatas upe augšpus Līgatnes–Kārļu tilta (pie Lustūža), Cs, 31.05. 2 TT (A. Celmiņš u.c.).

2001. Kolka, Ta, 08.–10.05. T (V. Roze, G. Graubics, A. Celmiņš u.c.). Minētajos datumos Kolkas raga apkārtnē vairākkārt dzirdēta balss un novērots T, kurš atlido no dienvidu pusēs, bet pēc tam aizlido atpakaļ ciema virzienā (iespējams, viens un tas pats ipatnis).

(Rietumu un dienvidu Eiropa, Sibīrija un centrālā Āzija, nedaudz arī Skandināvijā un Somijā; Eiropas populācija ziemo Rietumeiropā un Vidusjūras reģionā.) Novērota tradicionālajās vietās Cēsu rajonā, kur pierādita arī tā ligzdošana. Līgatnē atrasta apdzivota ligzda, bet pie Lustūža atrasta iepriekšējā gada ligzda.

Raibais zemesstrazds *Zoothera dauma* (0–1)

2001. Ikšķile, Og, 21.11. M 1g (A. Bēniņa u.c.). Vēlāk turēts nebrīvē Rigas zoodārzā.

(Ziemeļu un centrālā Sibīrija; ziemo dienvidu Indijā un dienvidastrumu Āzijā.) Pirmais šīs sugas sastapšanas gadījums Latvijā (Kazubiernis 2002). 2001. gadā Eiropā ir konstatēti vēl 3 sastapšanas gadījumi – pa vienam ipatnim ir novērots Dānijā, Polijā un Itālijā – Sicilijā (Gantlett 2002, 2003).

Apakakles strazds *Turdus torquatus* (13–2)

2001. Kolka, Ta, 21.04. T un M (V. Vintulis).

(Skandināvija, Lielbritānija un Centrāleiropa; ziemo Vidusjūras reģionā.)

Grišļu kauķis *Acrocephalus paludicola* (–5)

2000. Liepājas ezera piekraste, 23.–24.05. un 4.–5.06. maksimāli 3 TT (A. Celmiņš, G. Graubics, V. Adamsons, V. Roze).

2001. Liepājas ezera piekraste, 13.05. 2 TT (A. Celmiņš, T. V. Johansens (*T. W.Johansen*), V. Adamsons, M. Jaunzemis).

(Ligzdo nevienmērīgi galvenokārt Austrumeiropā; ziemo Āfrikā.) Pirmo reizi kopš 1940. gada suga novērota ligzdošanas biotopā (Celmiņš 2003). Par ligzdošanu pārskata gados iegūt pierādījumus tomēr neizdevās. Iepriekšējais novērojums Latvijā bija 1990. gadā. 2000. gada 5. jūnijā novērotais putns bija gredzenots. Mēģinājums to noķert beidzās neveiksmīgi, tādēļ putna izcelsme palika nenoskaidrota.

Sibīrijas kauķītis *Phylloscopus proregulus* (26–5)

2000. Pape, Lp, 08.10. 1g, noķerts (J. Lipsbergs u.c.).

2000. Pape, Lp, 28.10. M 1g, noķerts (E. Lediņš).

2000. Pape, Lp, 02.11. T, noķerts (M. Jaunzemis).

2001. Pape, Lp, 08.10. 2 īp., abi 1g, noķerti (O. Keišs).

(Centrālā, austrumu un dienvidastrumu Āzija.) Latvijā 31 novērošanas gadījums, t.sk. tikai divi ārpus Papes – pie Engures ezera 1994. gadā un Alūksnē 1999. gadā (Baumanis, Celmiņš 1995, Celmiņš, Baumanis 2000).

Sārtgalvītis *Regulus ignicapillus* (31–1)

2000. Pape, Lp, 24.09. T 1g noķerts (A. Celmiņš u.c.).

(Centrālā un dienvidu Eiropa.) Latvijā 31 novērojums, t.sk. 27 rudens migrācijas laikā Papē.

Baltkakla mušķērājs *Ficedula albicollis* (0–1)

2000. Ezernieki, Kr, 19.06. novērots T (M. Foulers (M. Fowler) u.c.) un 27.06. pierādīta ligzdošana pāri ar nenoteiktas sugas M (V. Roze, A. Celmiņš, M. Jaunzemis, G. Graubics).

(Centrālā un Dienvidēiropa, Austrumeiropas rietumu daļa; ziemo Āfrikā.) Pirmais novērojums Latvijā. 2000. gada 27. jūnijā T novērots kopā ar M barojam mazuļus ligzdā. M sugas piederība nav noteikta (*F. albicollis* vai *F. hypoleuca*).

Rudastes čakste *Lanius isabellinus* (1–1)

2000. Pape, Lp, 25.09. T ad. (V. Roze u.c.).

(No Irānas un Kazahijas līdz Ķinas ziemeļu daļai un Mongolijs; ziemo no Austrumāfrikas līdz Indijai.) Otrais šīs sugas novērošanas gadījums Latvijā. Pirmais novērojums bija Papē 1990. gada 5. novembrī (Celmiņš et. al. 1993). Kaut arī putns bija ad. T, tomēr pasuga pagaidām nav noteikta.

Melnpieres čakste *Lanius minor* (?–1)

2000. Sauļi, Vm, 16.06. ad (H. Hofmanis u.c.).

(Dienvidu un austrumu Eiropa, dienvidrietumu Āzija; ziemo austrumu un dienvidu Āfrikā.) Latvijā šī putnu suga vairāk izplatīta bija 19. gs. beigās – 20. gs. sākumā, kad tā šeit ligzdoja. Laika periodā, kad notika areāla sašaurināšanās, kā arī tagad, melnpieres čakste ir ļoti reti ligzdo arī tuvākajās valstīs uz dienvidiem – Lietuvā, Polijā, Baltkrievijā un Ukrainā.

Kalnu ķeģis *Carduelis flavirostris*. (176–?)

2000. Tukums 19.03. 3 ip. (V. Ādamsons).

2001. Liepāja 05.03. 14 ip. (V. Roze u.c.).

2001. Pape, Lp, 26.10. ap 25 ip.; 28.10.; 29.10. 2 ip.; 30.10.; 31.10. 4 ip.; 02.11. (V. Roze u.c.). (Skandināvijas rietumu un ziemelu piekraste līdz Kolas pussalai; ziemo ap Ziemeļjūru, kā arī Baltijas jūras reģionā, Vācijā un Polijā.) 2001. gada 26. oktobrī Papē novērotajā putnu barā ipatņu skaits noteikts aptuveni. Arī turpmākajos novērojumos ligzdotāju skaits precīzi nav noteikts. Latvijā vismaz 52 novērojumi.

Mazais ķeģis *Carduelis flammea cabaret* (11–6)

2001. Pape, Lp, 30.10. 3 ip.; 1.–2.11. vismaz 3 ip. (V. Roze u.c.).

(Alpi, Lielbritānija, Ziemeļjuras piekrastes valstis un dienvidu Zviedrija; ziemā nometnieks, bet, ja klejo, tad isākos attālumos nekā parastais ķeģis.) Visi putni pārskata periodā novēroti tikai vizuāli. Iepriekšējos gados vizuāli novērots bija tikai 1 ipatnis Rīgā, bet pārējie noķerti Papē. Latvijā līdz šim 14 novērojumi.

Gaišais ķeģis *Carduelis hornemannii* (18–6)

2000. Pape, Lp, 07.11. (V. Roze).

2000. Pape, Lp, 09.11. 3 ip. (M. Jaunzemis).

2001. Pape, Lp, 29.10. (V. Roze).

2001. Pape, Lp, 01.11. 1g (V. Roze un M. Jaunzemis).

(Arktikā cirkumpolāri; ziemā neregulāri aizklejo tālāk uz dienvidiem.) Latvijā līdz šim tikai 15 ticami novērojumi.

Lielā stērste *Miliaria calandra* (?–1)

1999. Veselava (Bērzkrogs), Cs, 01.05. T (P. E. Rasmusens (*P. E. Rasmussen*) un H.-E. Jensens (*H.-E. Jensen*)).

2001. Lielupes paliene, Ķemeru nacionālajā parkā, Ri, 28.05.–10.06. T (V. Vintulis, A. Celmiņš, V. Roze u.c.).

(Centrālā, dienvidu un rietumu Eiropa, dienvidrietumu Āzija un Ziemeļāfrika.) Kopš 1978. gada, kad tika izveidota OFK, Latvijā 8 gadījumos novēroti 10 ipatņi.

D kategorijā apstiprinātie novērojumi

Records Accepted in Category D

Polārā gārgale *Gavia immer* (1–0).

1992. 3 km uz ziemeļiem no Svētupes grīvas, Lm, 01.08. 1 ip. (galvaskauss un vēl dažas citas skeleta atliekas liedagā). (A. Kuročkins).

(Ligzdo arktiskajos un subarktiskajos Ziemeļamerikas reģionos, Islandē un Grenlandē; ziemā migrē uz dienvidiem, kur sastopamības areāls pārklājas ar citām gārgaļu sugām.)

Trispirkstu kaija *Rissa tridactyla*

2000. Sārnate, Ve, 16.01. ad. atliekas jūrmalā (A. Kuročkins).

E kategorijā apstiprinātie novērojumi

Records Accepted in Category E

Mandarinpile *Aix galericulata*

2000. Rīga (dažādās vietās), 8.06.–4.12. maksimāli 2 TT, 1 M (H. Hofmanis, P. Strautīņš, A. Celmiņš u.c.).

(Austrumāzija; Eiropā dabā ligzdo Anglija. Bieži sastopams ūdensputnu kolekcijās.) OFK iesniegti 3 ziņojumi, pamatojoties uz tiem, var secināt, ka no 2000. gada augusta vairākās vietās Rīgā bija sastopami vismaz 3 dažādi ipatņi. 2001. gadā suga nav novērota, tomēr OFK ricibā ir informācija, ka viens pāris līdz pavasarim bija novērojams Rīgas kanālā. Kaut arī vismaz 1 šīs sugas ipatnis bija gredzenots, tomēr tā izceļsmē nav noskaidrota.

OFK atlīktie gadījumi

Records for Reconsideration

Mazā zoss *Anser erythropus*, 2 km uz ziemeļrietumiem no Piņķiem, Ri, 02.04.2000. **Lielgalvis** *Netta rufina*, Daugavgrīva, Rp, 15.04.1991. **Stellera pūkpīle** *Polyictica stelleri*, jūrā pie Rivas grīvas, Ve, 16.01.2000. 2 MM un 2 TT. **Trispirkstu kaija** *Rissa tridactyla*, Sārnate, Ve, 16.01.2000. ad. atliekas. **Apkakles strazds** *Turdus torquatus*, Daugavgrīva, Rp, 27.04.1992.

OFK noraidītie novērojumi

Records Rejected by RC

Līdz sugai nenoteikta **Polārā/dzeltenknābja gārgale** *Gavia immer/adamsii*, jūra pie Užavas grīvas, Ve, 17.01.1995. 3 ip. @-4 (maz aprakstošu ziņu un slikta redzamība novērojumu laikā). **Krāšņā pūkpīle** *Somateria spectabilis*, Pape, Lp, 03.11.2000. M ad. @-3 (nav apraksītās/redzētas divas sugas noteikšanai svarīgas pazīmes – sānu zīmējums un knābja līnijas forma). Komisijai, izskatot šo gadījumu, radās šaubas par agrāk apstiprinātu novērojumu gadījumu Kolkas ragā, kuru nākotnē vajadzētu izvērtēt atkārtoti. **Stellera pūkpīle** *Polyictica stelleri*, Lielupes grīva, Jr, 17.09.1992. T. @-5 (pārskatīts jau agrāk noraidīts ziņojums, kurš noraidīts arī šoreiz). **Sarkanā klijā** *Milvus milvus*, Kolka, Ta, 17.04.2001. ad. @-6 (trūkst novērojuma apraksta). **Stepes lija** *Circus macrouros*, Kolka, Ta, 23.04.2001 T; 24.04.2001. T. @-6 (trūkst novērojuma apraksta). **Avozeta** *Recurvirostra avosetta*, Kolka, Ta, 29.04.2001. @-6 (trūkst novērojuma apraksta). **Vidējā klijkaija** *Stercorarius pomarinus*. Jūra pie Pitraga, Ta, 03.09.1994. ad. @-3 (nepilnīgs apraksts). Pape, Lp, 12.10.1999. 1g. @-3 (nepilnīgs apraksts). **Garastes klijkaija** *Stercorarius longicaudus*, Kārlupites ieteka ap 10 km uz ziemeļiem no Liepājas, 07.05.1993. ad. @-3 (ne-

pietiekams apraksts). **Ziemeļu plakanknābis** *Fratercula arctica*, jūra pie Svētupes grīvas, Lm, 13.01.1991. @-7 (pārskatīts jau agrāk noraidīts ziņojums, kurš noraidīts arī šoreiz). **Bīšu dzenis** *Merops apiaster*, Auce, Do, jūlijs/augusts 2001. @-3 (nav sugas pazīmu apraksta). **Melngalvas dzeltenā cielava** *Motacilla flava feldegg*, Saurieši, Ri, 2001. gada jūnijs. @-5 (nepareizi noteikta pasuga). **Apkakles strazds** *Turdus torquatus*, Kolka, Ta, 30.04.2001. T. @-6 (trūkst novērojuma apraksta). **Sārtgalvītis** *Regulus ignicapillus*, Ligatne, Cs, 23.09.2001. @-3 (suga vizuāli nav noteikta, tikai īslaicīgi dzirdēta balss). **Rietumu mizložņa** *Certhia brachydactila*, Pededzes ozolu audze, 25.05.2000. (novērotājs pats atsauc ziņojumu). **Bēdrozis** *Perisoreus infaustus*, Pape, Lp, 02.09.2001. @-4 (nepārliecinošs ziņojums). **Melnā vārna** *Corvus corone corone*. Saulesdārzs, Rp, 03.11.1999.–06.02.2000. @-3 (par maz pārliecinošu ziņu). Kolka, Ta, 2001. gada aprīlis (novērotājs pats atsauc ziņojumu). Kolka, Ta, 21.04.2001. @-3 (pārāk īslaicīgs novērojums, nav pietiekošu pierādījumu). Kopš OFK izveidošanas mirkļa (1978. gads), komisija ir apstiprinājusi tikai viena šīs sugas putna novērojumu Ventspils rajona Zūrās 1984. gada 25. novembrī (Baumanis, Mednis 1985). Zināmi vēl 3 novērojumi pirms OFK izveidošanas (Celmīņš, Matrozis 1998–2003), tomēr vismaz daži no tiem liek šaubīties par novērojumu patiesumu, tādēļ melnās vārnas novērojumu apstiprināšana bez pierādījumiem ir problemātiska. **Baltsvītru krustknābis** *Loxia leucoptera*, Zvārde, Sa, 14.05.2001. @-6 (OFK nevar apstiprināt jaunu ligzdojošu sugu Latvijā, pamatojoties tikai uz dziedoša T novērojumu. OFK neizvērtē ligzdošanas iespējamību). **Meža stērste** *Emberiza rustica*, Nagļi, Re, 19.04.2000. T un M. (novērotājs pats atsauc ziņojumu).

Report on rare birds in Latvia in 2000 and 2001

MĀRIS JAUNZEMIS

Nākotnes iela 3a-29, LV-3801, Saldus; Maris.Jaunzemis@apollo.lv

JĀNIS BAUMANIS

LU Bioloģijas institūts, Ornitoloģijas laboratorija, Miera iela 3, LV-2169, Salaspils

Key words: rarities committee, 2000 and 2001, report, rare birds, Latvia

Summary

This is the tenth report of the Latvian Rarities Committee listing records of rare bird species for years 2000 and 2001 including older observations reported only recently. Altogether 131 records were evaluated, 114 were accepted and 17 – rejected (mainly due to insufficient documentation). A few records are still under consideration. The accepted records are listed in the systematic order and following information is given:

Latvian and scientific name, in brackets the number of observed (and accepted) individuals (if known) before 2000 and in the period of 2000–2001, followed by the year, locality, district abbreviation (see page XX), date(s), number of birds (if more than one), sex and age (if known), documentation (bird observed, trapped, shot or found dead and where the specimen is stored), names of observers (no more than four). The total number of records (if it is possible to judge) is mentioned in the text.

Latvian abbreviations:

ip. = individuals; 1g = 1st year; pāris = pair; novērots = observed; nokerts = trapped; nošauts = shot; atrasts = found dead; ligzdo = breeding; un = and; vismaz = at least; rūdens = autumn.

Highlights in this period include the first records of Yellow-billed Diver *Gavia adamsii*, Caspian Gull *Larus cachinnans*, White's Thrush *Zoothera dauma* and Collared Flycatcher *Ficedula albicollis* in Latvia. The first breeding of Great White Egret *Egretta alba*, race feldegg of Yellow Wagtail *Motacilla flava* and Collared Flycatcher was confirmed. Other major rarities (with less than seven previous records) were Little Egret *Egretta garzetta*, Griffon Vulture *Gyps fulvus*, Dotterel *Charadrius morinellus*, Sabine's Gull *Larus sabini* and Isabelline Shrike *Lanius isabellinus*. Unprecedented influx of Kittiwake *Rissa tridactyla* was observed in autumn 2001 at western coast of Latvia.

Literatūra

- Baumanis J., Mednis A. 1985. Latvijas ornitofaunistikas komisijas darbības pārskats (1978–1984). Retie augi un dzīvnieki: 38–44.
- Baumanis J., Celmiņš A. 1995. Latvijas Ornithofaunistikas komisijas pārskats par 1993. un 1994. g. Putni dabā 5.2: 71–81.
- Beaman M., Madge S. 1998. The Handbook of Bird Identification. London: Helm.
- Celmiņš A. 2003. Dziedošs grīšu kauķis ligzdošanas biotopā – pirmoreiz Latvijā pēc 60 gadiem. Putni dabā 13.2: 12.
- Celmiņš A., Baumanis J., Mednis A. 1993. List of Latvian Bird Species 1993. Riga.
- Celmiņš A., Baumanis J. 2000. Pārskats par retiem putniem Latvijā 1998.–99. gadā. Putni dabā 10.3: 12–21.
- Gantlett S. 2002. 2001: the Western Palearctic Year. Birding World 15(1): 13–34.
- Gantlett S. 2003. 2002: the Western Palearctic Year. Birding World 16(1): 23–41.
- Grasis I. 2000 a. Grifs atgriežas pēc 50 gadiem. Kurzemes vārds. Nr. 175.
- Grasis I. 2000 b. Baltgalvas grifs Otaņķu pagastā. Putni dabā 10.4: 29–30.
- Jonsson L. 1998. Yellow-legged gulls and Yellow-legged Herring Gulls in the Baltic. Alula 3/98 Vol. 4: 74–100.
- Kazubiernis J. 2002. Latvijā jauna putnu suga – raibais zemesstrazds. Putni dabā 11.3: 2–3.
- Lipsbergs J. 2002. Sudrabgārnis ligzdo Engures ezerā. MMD 7: 24–27.
- Lipsbergs J., Opermanis O., Stipniece A., Stipnieks A. 2001. Pirmais pierādītais lielā baltā garņa *Egretta alba* ligzdošanas gadījums Latvijā. Putni dabā 11.1: 22–24.
- Lipsbergs J., Roze V. 2001. Lielā baltā garņa *Egretta alba* un zivju garņa *Ardea cinerea* hibrīdpāra otras zināmās ligzdošanas gadījums Latvijā. Putni dabā 1. pielikums: 51–53.
- Mullarney et al. 1999. Collins Bird Guide. London: Harper Collins.
- Ots M., Lilleleht V. 2002. Linnuharuldusid Eestis 1998–2000. Hirundo 15(2): 59–82.
- Račinskis E., Stipniece A. 2000. Putniem starptautiski nozīmīgās vietas Latvijā. Riga.
- Tucker G. M., Heath M. F. 1994. Birds in Europe: their conservation status. Cambridge, U.K.: BirdLife International (BirdLife Conservation Series no. 3).